

יוזמה אמריקנית להקמת מדינה יהודית: ויליאם בלקסטון והעצומה של 1891

יעקב אריאל

ויליאם בלקסטון
(1841-1935)

ב־5 במארס 1891 הוגשה לנשיא ארצות־הברית, בנג'מין הריסון, עצומה ובה נתבקש לנקוט צעדים אשר יביאו להחזרת ארץ־ישראל לידי העם היהודי. וזה לשון העצומה:
...ולמטרה זו אנו פונים במלוא הכבוד אל הוד מעלתו בנג'מין הריסון נשיא ארצות־הברית, ואל ג'יימס בליין הנכבד, מזכיר המדינה, כי ינצלו את תפקידם כדי להבטיח שתכונם במועד מוקדם ועידה בינלאומית, שתדון במצבם של היהודים ובתביעתם לארץ־ישראל כביתם העתיק, ושתקדם בכל הדרכים הצודקות והראויות האחרות, את שיקום מצבם העגום.¹

על העצומה חתמו 413 אמריקנים בעלי עמדה: ראשי ערים, מושלים, חברי קונגרס, אנשי דת בכירים, שופטים, עיתונאים, עורכים ומוציאים לאור של עיתונים חשובים ואנשי עסקים גדולים.² יוזם העצומה, ויליאם יוג'ין בלקסטון (William Eugene Blackstone), היה נוצרי פרוטסטנטי, אשר ציפה לשיבתו של ישו הנוצרי עלי־אדמות והאמין כי שיבת היהודים לארצם

1 מתוך העתק השמור באוסף ממסמכיו האישיים של בלקסטון ונמצא ברשות American Messianic Fellowship בשיקגו [להלן: BPP/AMF].

2 בין האישים הבולטים בציבור האמריקני שחתמו על העצומה היו: נשיא בית המשפט העליון של ארצות־הברית, פולר (Melville Fuller); חבר הקונגרס מק־ינלי (William McKinley) מאוהיו, לימים נשיא ארצות־הברית (1891-1901); מושל מסצ'וסטס, רסל (William Russell); ראש עיריית ניר־יורק, גרנט (Hugh Grant); ראש עיריית פילדלפיה, ויחלר (Edwin Withler); ראש עיריית שיקגו, קרגיר (Dewitt Cregier); יושב ראש ועדת בית־הנבחרים לענייני חוץ, היט (Robert Hitt); הקרדינל גיבונס (James Gibbons) מבולטימור, ואילי ההון: מורגן (Pierpont Morgan); רוקפלר (John Rockefeller) ומק־קורמיק (Cyrus McCormick).

חייבת להתרחש לפני מאורע זה. הגשת העצומה לנשיא ארצות-הברית הריסון היתה נקודת שיא בפעילות שבה התמיד כל חייו, למען שיבת היהודים לארץ-ישראל. מאמציו של בלקסטון למען כינונה של מדינה יהודית בארץ-ישראל באמצעות הסכמה בינלאומית קדמו לצמיחת הציונות המדינית.

ויליאם בלקסטון

בלקסטון נולד באדמס שבמדינת ניו-יורק ב־6 באוקטובר 1841.³ אביו היה פחח, ובלקסטון תיא את מוצאו כ'צנוע'. הוריו, אנדרו וסאלי בלקסטון, היו חברים בכנסייה המתודיסטית המקומית, ובלקסטון היה מתודיסט כל ימיו. אף-על-פי שלא קיבל הכשרה רשמית ככומר, מילא תפקידים של איש כמורה בכנסייתו. הוא היה מטיף, מורה לכתבי-הקודש ומפקח על בית-הספר של יום ראשון. בלקסטון לא למד בסמינר לכמרים או באוניברסיטה. הוא לא היה אינטלקטואל או איש האקדמיה, אך הירכה מאוד לכתוב, לפרסם ולערוך, וכן ניהל התכתבות ענפה עם אישי ציבור בולטים בארצות-הברית בסגנון של אדם משכיל ביותר. בכתבתו באים לביטוי ידיעה מעמיקה בכתבי-הקודש, והשכלה כללית רחבה, המעידה על תחומי התעניינות מרובים.⁴

במלחמת האזרחים (1861-1865) ביקש בלקסטון להתגייס לצבא הפדרלי כחייל קרבי, אך נדחה מחמת חולשתו הגופנית. הוא התנדב לשרת בצבא במסגרת 'המשלחת הנוצרית' (גוף אוונגליסטי פרוטסטנטי, שניהל עבודה דומה לזו של 'הצלב האדום') והוצב במפקדתו של הגנרל גרנט. בשנת 1866 נשא בלקסטון לאישה את שרה לואיז סמית. נולדו להם שני בנים ובת. בשנות נישואיהם הראשונות התגוררו ברוקפורד שבמדינת אילינוי, ושם עסק בלקסטון במכירת ביטוח חקלאי. בשנת 1870 עברו לשיקגו, שהיתה אז עיר צומחת ומשגשגת ומשכה אליה צעירים ממזרח ארצות-הברית. הם התיישבו באוק-פארק, פרחר ממערב לשיקגו, וזה היה לביתם למשך יותר מארבעים שנה. בלקסטון עסק בהשקעות בבנייה ובכספים והוכיח עצמו כאיש עסקים מצליח. כישורו בעסקים והקשרים החברתיים שיצר בתקופה זו שימשו אותו מאוחר יותר בעבודתו כאונגליסט וכמייסוד, וכן בפעילותו למען שיבת היהודים לארצם. בשנים אלה, בעת היותו איש עסקים בשיקגו, קיבל בלקסטון את האמונה המשיחית-נוצרית, כי ישו ישוב לארץ וישלוט בה אלף שנים.

תחילתה של אמונה זו היתה בימיה הראשונים של הנצרות; האמונה מתבססת על קטעים מספר דניאל ומ'חזון יוחנן' שבברית-החדשה. במאה החמישית הפכה הנצרות לא־מילנרית בעיקרה, כלומר חדלה מלהאמין בשיבתו הקרובה של ישו, והחלה לפרש קטעים בעלי אופי אסקטולוגי בתנ"ך ובברית-החדשה באופן אליגורי וסימבולי; אך חוגים ותנועות שהחזיקו באמונה

3 על חייו של בלקסטון ראה: W.E. Blackstone, 'The Friend of Israel', *The Jewish Era*, 1 (1892), pp. 75-76; C.B. Whitwell, 'The Life Story of William E. Blackstone and of "Jesus is Coming"', *The Sunday School Times*, January 11, 1936 (reprinted: *The Jewish Era*, 46 [1936], pp. 64-67); 'Their Works do Follow Them', *The Alliance Weekly*, January 18, 1936; B.M. Lindberg, *A God Filled Life: The Story of William E. Blackstone*, Chicago [n.d.]; S. Keck, 'W.E. Blackstone, Champion of Zion', *American Messianic Fellowship Monthly*, 78-79 (1973-1974)
4 ראה לדוגמה מכתבו של בלקסטון: *The Jewish Era*, 11 (1901), p. 9

אסכולוגית, המשיכו לצוץ בנצרות במשך ימי-הביניים. עם הרפורמציה במאות ה"ז והי"ז נתפסו לאמונות משיחיות מספר קבוצות פרוטסטנטיות. אצל חלקן מילאה הציפייה לשיבת ישראל לציון מקום חשוב בתקוותיהן האסכולוגיות. בעשורים הראשונים של המאה הי"ט נתעוררה בבריטניה תסיסה משיחית חזקה. הרושם העז שעוררו המהפכה הצרפתית ומלחמות נפוליון בסוף המאה הי"ח ובראשית המאה הי"ט, סייעו ליצירת התחושה כי העידן הנוכחי הולך ומסתיים, ומלכות האל עלי-אדמות קרבה ובאה. בחוגים האוונגליקניים באנגליה רבו המאמינים בהופעת הקרובה של ישו ובשיבת היהודים לארצם.

האמונה המשיחית-נוצרית המילינארית, שבלקסטון הפך למאמין נלהב בה, נקראת דיספנסיישנליזם (dispensationalism). דיספנסיישנליזם היתה אסכולה חדשה של האמונה האסכולוגית המשיחית-נוצרית בשיבתו השנייה של ישו, אשר עוצבה בבריטניה בשנות ה-20 וה-30 של המאה הי"ט.⁵ האמונה החדשה גובשה בידי דרבי (John Darby, 1800-1882) והקבוצה שהנהיג, 'אָחֵי פְּלִימוּת' (The Plymouth Brethren). הדיספנסיישנליסטים טוענים כי ההיסטוריה האנושית מחולקת לכמה תקופות או עידנים, ולא להים יש תכנית שונה עבור האנושות בכל עידן ועידן. העידן האחרון הוא המילניום (ממלכת האל עלי-אדמות לאלף שנים). ואילו אנו חיים בעידן שלפני האחרון. שלא כטענה המסורתית של הכנסייה הנוצרית הרואה עצמה יורשתו של עם ישראל, מכירה אמונה משיחית זו בעם היהודי כעם ישראל ההיסטורי, וכמי שלו מיועדות נבואות התנ"ך על ממלכת דוד העתידה להתחדש עם בוא המשיח.⁶ כך מצפה אמונה זו כי ליהודים יהיה תפקיד מרכזי במאורעות אחרית הימים. האמונה הדיספנסיישנליסטית החלה להתפשט באמריקה בשנות ה-60 וה-70 של המאה הי"ט בקרב החברים בכנסיות הפרוטסטנטיות הגדולות: הפרסביטריאנים, המתודיסטים, הקונגרגיישנליסטים והבפטיסטים.

בלקסטון היה מהראשונים אשר אימצו את האמונה המשיחית החדשה בארצות-הברית. החוג החברתי שאליו השתייך, חוג אנשי העסקים המשגשגים בשיקגו, הושפע מן הדיספנסיישנליזם, וכמה מידידיו הקרובים הפכו למאמינים בו. אחד מידידיו של בלקסטון בשנות ה-70 של המאה הי"ט, אשר היה שותף להשקפותיו בדבר הופעתו השנייה של ישו, היה ספפורד (Horatio Spafford, 1828-1888). הוא היה עורך-דין, משקיע בנכסי דלא-ניידי ואוונגליסט, שיסד ב-1881 את 'המושבה האמריקנית' בירושלים. בלקסטון היה למקורבם של כמה מן הפעילים המרכזיים בהפצת האמונה המשיחית בארצות-הברית, ובהם מודי (Dwight Moody, 1837-1889) וברוקס (James Brookes, 1830-1897).

5 מדובר בורם אסכולוגי נוצרי מיוחד, שהתפתח והפך לתנועה משיחית גדולה וחשובה. האמונה הדיספנסיישנליסטית שונה במקצת מאמונות משיחיות נוצריות אחרות, והיהודים ממלאים בה תפקיד מרכזי. על הדיספנסיישנליזם ועל היחס ליהודים במחשבה הדיספנסיישנליסטית ראה: N.C. Kraus, *Dispensationalism in America*, Richmond, Virginia 1958; C.B. Bass, *Background to Dispensationalism*, Michigan 1960; Ch.C. Rylie, *Dispensationalism Today*, Chicago 1965; E.R. Sandeen, *The Roots of Fundamentalism: British and American Millenarianism, 1800-1930*, Grand Rapids, Michigan 1978; Y. Malachy, *American Fundamentalism and Israel*, Jerusalem 1978, pp. 123-172; T.W. Weber, *Living In the Shadow of the Second Coming*, Grand Rapids, Michigan 1983; מ' ורטה, 'רעיון שיבת ישראל במחשבה הפרוטסטנטית באנגליה בשנים 1790-1840', ציון, לג (תשכ"ח), עמ' 145-179; מ' קדם, 'תפיסת הגאולה של עם ישראל וארץ-ישראל באסכולוגיה הפרוטסטנטית האנגלית באמצע המאה הי"ט', קתדרה, 19 (ניסן תשמ"א), עמ' 55-71.

6 על תפיסתו של בלקסטון את תפקיד היהודים באחרית הימים על-פי האמונה הדיספנסיישנליסטית ראה להלן.

אן ספאפורד
בגן ביתה שבמושבה האמריקנית
בירושלים

מעורבותו של בלקסטון בהפצת התורה החדשה הלכה וגברה והוא היה למטיף ולאונגליסט של האמונה הדיספנסישנליסטית. הוא הרצה עליה בכנסיות ובמועדונים של אגודת הצעירים הנוצרים (ימק"א) וניצל את נסיעות העסקים שלו, כדי לשכנע אנשים שפגש בדרכו בשוכו הקרוב של יפו. בשנת 1878 החליט בלקסטון לפרוש לחלוטין מפעילותו העסקית ולהקדיש עצמו כליל למסעו האונגליסטי. הוא הסביר את צעדו זה בחוויה מיסטית-דתית, שבה הוא נענה לקריאת האל. בלקסטון פירסם סדרת ספרים וחוברות שנועדו לסייע בהפצת האמונה המילנארית.⁷ בכתביו הירבה לעסוק בתפקידו של העם היהודי במאורעות אחרית הימים. ספרו המפורסם ביותר היה 'ישו עומד לבוא' (*Jesus Is Coming*), שיצא לאור לראשונה בשנת 1878. במשך השנים תורגם הספר ללא פחות מ-42 שפות, בכללן יידיש ועברית, ועד לשנות ה-20 של המאה הנוכחית זכה הספר לתפוצה של יותר מ-600,000 עותקים.

מקומו של העם היהודי באמונתו המשיחית של בלקסטון

בלקסטון, ככל המאמינים בדיספנסישנליזם, ראה בעם היהודי את היורש האמיתי לעם ישראל המקראי, וככזה — את העם שאליו מיועדות נבואות המקרא המתייחסות להקמתה מחדש של מלכות דוד בארץ-ישראל.⁸ פרשנות המקרא המילולית יותר, שבה נקטו הדיספנסישנליסטים,

7 למשל: *Satan, His Kingdom and its Overthrow*, Chicago 1900; *The Millennium*, Chicago 1904; *The Heart of the Jewish Problem*, Chicago 1905

8 W.E. Blackstone, *Jesus is Coming*, Los Angeles 1908, pp. 162-176 [להלן: בלקסטון, ישו].

הופעת המשיח השנייה

מאת
ויליאם ע. בלקסטון.

דרשו סעל ספר יהוה וקראו.
ישעיה ד', טו.

הספר הזה נחרגם לשלטים שפות ותפישט בישט מאות
וששים ושנים אלף אכספלרים ותתח כתורגם מאנגלית
לעברית כאת יעל.

הוצאת
פלעמינג ה. רעוועלל קומפאני
ניו יארק
בשנת המשיח 1925.

שער הנוסח העברי של Jesus is coming,
1925

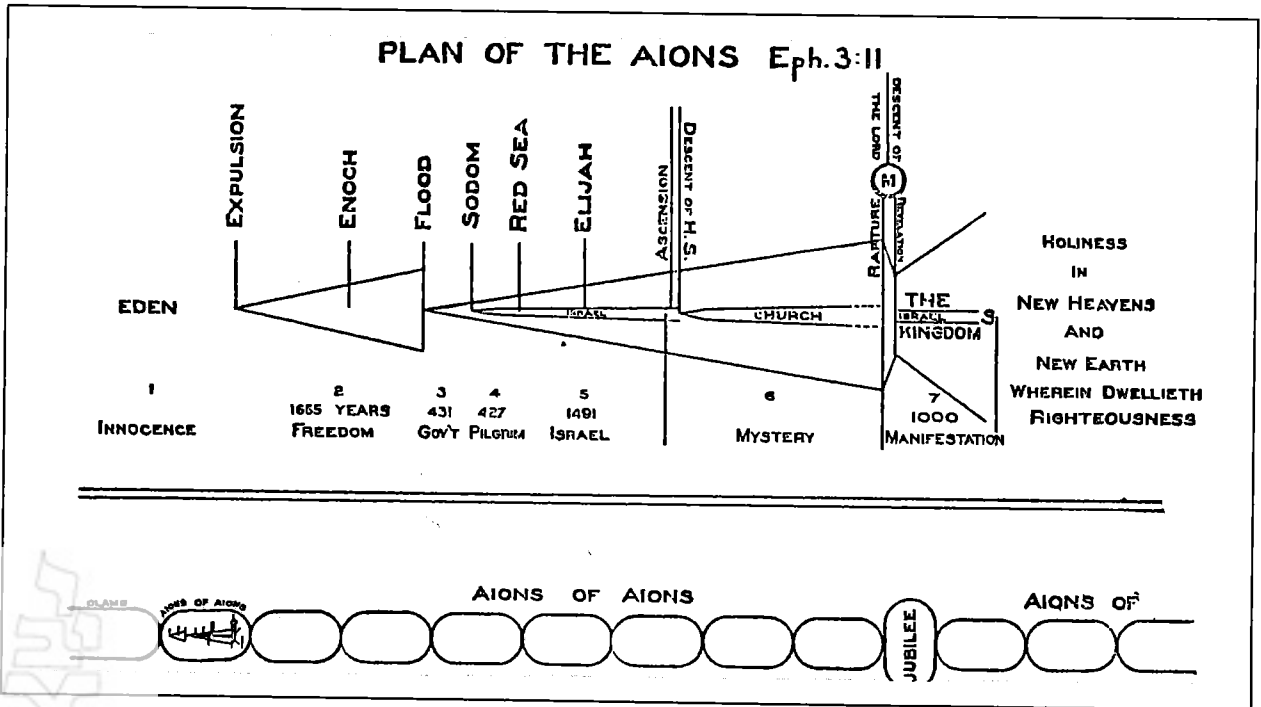
הביאה אותם לנטוש את התפיסה הנוצרית המסורתית הרואה בנצרות את עם ישראל האמיתי, ולהכיר ביהודים כמי שעדיין ממלאים תפקיד במהלך ההיסטוריה ומגשימים את ייעודם במסגרת תכניתו של האל לאנושות.⁹

בלקסטון ראה בסירובם של היהודים לקבל את ישו כמשיחם, טעות טראגית מצידם; גורלו האומלל של העם היהודי מאז הוא התוצאה: 'טעות זו עלתה להם במאות שנים של יגון'.¹⁰ בשל סירובם זה של היהודים, לא הביאה הופעתו הראשונה של ישו להקמת ממלכת האל עלי-אדמות.¹¹ בלקסטון הזכיר בכתביו את מה שנראה לו כיחסם השלילי של היהודים לישו ואת חלקם בהשפלתו ובצליבתו. עם זאת סבר בלקסטון, כי אף שהעם היהודי מפוזר בין הגויים, לא ייטוש אותו האל.¹² בעידן הנוכחי, שהוא על-פי האמונה הדיספנסישנליסטית העידן השישי, התקופה הנוצרית או 'זמן הגויים' (ראה איור), ממלא העם היהודי תפקיד סביל בהיסטוריה, כשהוא נתון בצילה של הכנסייה.¹³ אך בחלק האחרון של העידן שוב היהודים נוטלים לעצמם תפקיד מרכזי בהיסטוריה, תפקיד המתבטא בתחייה הלאומית היהודית ובהתיישבות היהודית החדשה בארץ-ישראל.¹⁴ לפי השקפתו של בלקסטון, תקדם לממלכת אלף השנים תקופה של שבע שנים, הידועה בשם 'הזעזוע הגדול' ('The Great Tribulation'). המאמינים בישו ייסחפו מהארץ, יפגשו בישו באוויר וישארו עמו שבע שנים עד לירידתו לארץ. בזמן ההוא יעבור העם היהודי תקופה של

91

12 שם, עמ' 171, 234-235.
13 שם, עמ' 222.
14 שם, עמ' 241-236.

9 שם, שם.
10 בלקסטון, לב הבעיה היהודית (לעיל, הערה 7), עמ' 16.
11 בלקסטון, ישו, עמ' 84.

לוח העידנים על-פי תפיסתו של בלקסטון. לפי לוח זה מצויים אנו בעידן השישי, לקראת ממלכת אלף השנים (המילניום)

פגעים הידועה כיעת צרה ליעקב' (על-פי ירמיה ל ז).¹⁵ היהודים יחזרו לארצם ב'חוסר אמונה', כלומר מבלי לקבל את ישו כמשיחם, ויקימו שם מדינה, אך זו עדיין לא תהיה הממלכה המקווה. להוציא מיעוט מתוכם, אשר יסבול מרדיפות אחיו, יניחו היהודים לעצמם להיות נשלטים בידי השטן המתחזה לאל, האנטי-כריסט. הם יסבלו ממגיפות, מפגעי טבע וממלחמות.¹⁶ '... ואז האל יירד עם קרושיו למטה, אל האדמה, יהרוס את האנטי-כריסט פורע החוק הזה ויגאל את ישראל שאז יכירו בישו "אשר אותו דקרו" [על-פי זכריה יב י]. הוא ישפוט את האומות החיות ויקים את מלכות אלף השנים'.¹⁷ בעידן האחרון, המילניום, היא מלכות אלף השנים, העם היהודי, או ליתר דיוק אותו חלק ממנו (כשליש) אשר ישרוד לאחר 'הזעזוע הגדול', יהיה לאומה המובילה בעולם בהנהגת בן-דוד, ישו המשיח.

בלקסטון פירסם לעתים מאמרים על נושאים יהודיים בכתב העת *The Jewish Era* שהוציא לאור המיסיון שהקים בשיקגו. במאמרים אלה משתקף יחסו הדו-ערכי של בלקסטון ליהדות.¹⁸ מצד אחד האמין כי זו אינה גואלת את מאמיניה, כי הדבקים בה גידונים לכיליון וכי רק בנצרות

15 שם, עמ' 174-176, 224-227.
 16 בלקסטון דאג להטמין אלפי עותקים של ספרו 'ישו עומד לבוא' בעברית וגם בשפות אחרות בפטרה שבעבר-הירדן. כוונתו היתה שיהודים שיברחו לשם ביעת צרה ליעקב' ויכלו לגלות את האמת, יאמצו את ישו כמושיעם וכך יזכו להינצל.

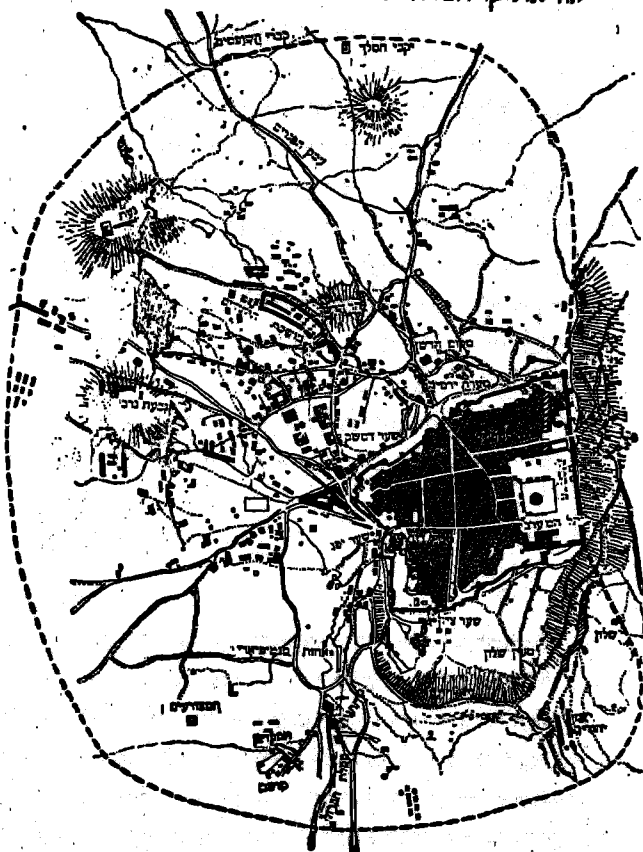
17 בלקסטון, ישו, עמ' 226-227.

18 לדוגמה: W.E. Blackstone, 'The Jews', *The Jewish Era*, 33 (1924), p. 87

ירושלים

Hebrew

תוראת קו המדה לפי דברי ירמיהו ל"א: ל"ח—

שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביו (תהלים קכב, ו').

דף מתוך חוברת של בלקסטון, ובה מפת ירושלים. במפה מסומן 'קו המידה' לפי נבואת ירמיהו

יכולים היהודים למצוא הצלה; מצד שני, המסורת היהודית, האמונות, החוקים והמנהגים של העם היהודי, הם שהחזיקו את העם בציפייתו למשיח ולכינון ביתו הלאומי העתיק בארץ-ישראל, ובשל כך יכול היה למלא את התפקיד שיועד לו בתכנית האל להיסטוריה האנושית. מכאן מובן מדוע הביע בלקסטון הסתייגות כלפי היהדות הרפורמית וכלפי יהודים ליברלים, חילונים או מתבוללים; הוא סבר שאלה מפנים עורף לתפקידם ולייעודם בתכנית האלוהית לאחרית הימים, בכך שאינם מוכנים להשתתף בתחייה הלאומית היהודית.¹⁹ משנוכח בלקסטון לדעת שיהודים אלה אינם נענים למאמצי המיסיון הדיספנסישניליסטי, סבר כי מאחר שלא יינצלו

כנוצרים וגם לא כיהודים בארץ-ישראל, אשר לבסוף יקבלו את ישו כמשיחם במהלך שבע שנות 'הזעזוע הגדול', הרי הם יישמדו כולם. בלקסטון ראה בנצרות הפרוטסטנטית האוונגליקנית את האמונה הדתית היחידה המביאה גאולה למאמיניה. חילונים, פגאנים ושאינם נוצרים כלל, וכן נוצרים שאינם פרוטסטנטים או קבוצות פרוטסטנטיות פורשות, כמו האדוונטיסטים של היום השביעי או המורמונים, כל אלה נידונו לכיליון.²⁰ ציונים ויהודים אורתודוקסים היו במובנים רבים יוצאים מכלל זה, משום שמילאו תפקיד חשוב בדרך למלכות אלף השנים.

בלקסטון האמין כי לארצות-הברית יש תפקיד וייעוד מיוחד בתכניות האל לאנושות. אלוהים ייעד לה את תפקידו של כורש המודרני – לעזור לשיבת היהודים לארץ-ישראל וכך לסייע בהכנת הדרך לשובו של ישו. בלקסטון האמין כי אלוהים ישפוט את אמריקה בין היתר על-פי הדרך שבה תגשים משימה זו. האמונה בתפקיד ייחודי זה המוטל על ארצות-הברית היתה חידושו של בלקסטון ותרומתו לאמונה האסכטולוגית הדיספנסישנליסטית באמריקה. תפיסה זו הפכה לחלק מהאמונה האמריקנית בשיבתו הקרובה של ישו ועזרה לעצב את יחסם של פונדמנטליסטים אמריקנים לציונות ולישראל. בלקסטון היה דמות מרכזית במיסיון בקרב היהודים באמריקה. אחת מיזמותיו בתחום זה היתה הקמת 'המיסיון העברי של שיקגו' (The Chicago Hebrew Mission) ב-1887. נוסף על מניעיו האחרים, ביקש בלקסטון, כמו גם מיסיונרים דיספנסישנליסטים אחרים בקרב היהודים, להציל יהודים, כפרטים, מהגורל הצפוי להם ב'זעזוע הגדול', הוא 'עת צרה ליעקב'.

הוועידה הנוצרית-יהודית, 1890

בשנים 1888-1889 ביקר בלקסטון בארץ-ישראל עם ביתו פלורה.²¹ הוא התרשם מהשממה שבה היתה הארץ שרויה ומהיותה ריקה מאדם, ותיאר אותה בזיקה לעם היהודי כ'ארץ בלי עם ועם בלי ארץ'.²² בלקסטון התרשם לא פחות מתנופת הפיתוח שהביאה עימה העלייה הציונית החדשה שהגיעה לארץ-ישראל מאז 1882, מהיישובים היהודיים החדשים שנבנו שם ומהשכונות היהודיות החדשות בירושלים. הוא התייחס לכל אלו פעמים רבות בכתביו.²³ ההתיישבות הציונית החדשה היתה 'אות הזמן', הוכחה לכך שאכן מתרחש השלב האחרון בעידן הנוכחי, ושהאירועים הגדולים של אחרית הימים – לא זו בלבד שהם קרבים, אלא למעשה כבר החלו, וניתן לצפות לשובו של ישו במהרה.²⁴ מאז שנות ה-80 של המאה הי"ט עוקבים הדיספנסישנליסטים אחר פעולת התנועה הציונית והתפתחות היישוב היהודי בארץ-ישראל, ומציינים אותן ואת הקמת מדינת ישראל כהגשמת נבואות המקרא וכסימן להבנתם הנכונה את תכניות האל לאנושות. ככל הנראה, הביקור בארץ-ישראל עורר את בלקסטון לנקוט קו פעיל יותר ביחס לגורל

Idem, 'Missions', *Prophetic Studies of the International Prophetic Conference, Chicago, November 1886*, Chicago 1886, pp. 194-201; idem, *Satan, His Kingdom and its Overthrow*, Chicago 1900, p. 36

Idem, *Flora's*: בידינו רק תיאור כללי ביותר על מסלול נסיעתם בארץ-ישראל שנרשם בידי פלורה. ראה: *Graduation*, Chicago 1900

מלאכי (לעיל, הערה 5), עמ' 136.

בלקסטון, ישו, עמ' 211-213; הנ"ל (לעיל, הערה 19).

ראה למשל: בלקסטון, ישו, עמ' 211-213, 236-241.

הרב ברנרד פלונטל
(1908-1822)

היהודי.²⁵ בנובמבר 1890 ארגן בלקסטון ועידה של נוצרים ויהודים לרון ב'עבר, הווה ועתיד ישראל.²⁶ הוועידה נערכה בכנסייה המתודיסטית האפיסקופלית הראשונה בשיקגו. בקרב המשתתפים היהודים היו שלושה רבנים רפורמים: הירש (Emil Hirsch), פלונטל (Bernhard Felsenthal, מראשוני הציונות האמריקאית) וסטולץ (Joseph Stolz). המשתתפים הנוצרים היו כולם פרוטסטנטים, שהאמינו בשיבתו הקרובה של ישו או שלא האמינו בכך, ובהם גם כמרים ופרופסורים מסמינרים תיאולוגיים בשיקגו. את רעיון שיבת היהודים לציון העלה בוועידה קולדוול (J.M. Coldwell), כומר מתודיסטי ודיספנסישנליסט אשר דיבר על 'ירושלים וארץ-ישראל כפי שהן היום ושיבת ישראל'. 'אינ לי כל ספק בשיבת ישראל', אמר, 'לא רק המקרא מכריז על כך, אלא אותות הזמן כולם מורים שהמימוש קרוב מאוד'.²⁷ הרב אמיל הירש (1851-1923) מקהילת 'סיני' בשיקגו, אחד ממנהיגי האגף הרדיקלי של היהדות הרפורמית באותה תקופה, השיב, בבטאו דעה שרווחה בחוגי התנועה היהודית הרפורמית בארצות-הברית בסוף המאה הי"ט:

אנו, היהודים המודרנים, איננו שואפים לשוב לארץ-ישראל. אנו ויתרנו על התקווה לבואו של משיח אישי או פוליטי. אנו אומרים: 'הארץ שבה אנו חיים היא ארץ-ישראל שלנו, והעיר שבה אנו מתגוררים היא ירושלים שלנו'. אנו לא נשוב... ליצור מחדש ישות לאומית משלנו.²⁸

למרות אי-ההסכמה בשאלת שובם של היהודים לארץ-ישראל, היו חברי הוועידה מאוחדים בדאגתם לגורל יהודי רוסיה, שבאותו זמן חלו עליהם הגבלות חוקיות חמורות ונשקף להם איום הפוגרומים. הוועידה פרסמה החלטה שביטאה 'התנגדות לכל אפליה נגד יהודים כ"כאלה"', והכריזה על 'אהדה כנה ורגשי השתתפות בצער, ליהודים המדוכאים של רוסיה וארצות הבלקן, קרבנות אי צדק ואליםות'. הוועידה פנתה ל'שליטים ולמדינאים החשובים של הקיסרות הרוסית הגדולה' וביקשה 'מכל אזרחיה [של רוסיה] האצילים וההוגנים בשם אלוהים ובשם האחווה המשותפת לבני-האדם, להרחיק את יד האכזריות מעם כבד-שנים זה, שנתן להם, כמו לנו, את התנ"ך שלנו, את דתנו, ואת ידיעתנו את האלוהים'. משתתפי הוועידה פנו גם לראשי הממשל האמריקני 'להשתמש בהשפעתם, במשרותיהם ובעמדתם הטובה כלפי רשויות כל הארצות, להגשים מטרה הומאנית וצודקת זו'.²⁹

תזכירו של בלקסטון, 1891

מעודד מהצלחת הוועידה בקבלת החלטה לטובת יהודי רוסיה, לקח בלקסטון על עצמו משימה שאפתנית יותר: הגשת עצומה לנשיא ארצות-הברית למען החזרת ארץ-ישראל לעם היהודי.³⁰ וזו

25 ראה מכתבו של בלקסטון לנשיא ארצות-הברית הריסון ולמזכיר המדינה ג'יימס בליין מה-5 במארס 1891. העתק נמצא ב-BPP/AMF. ראה גם: A.J.G. Lesser, *In the Last Days*, Chicago 1897, p. III.

26 על הוועידה ראה: G.F. Magoun, 'The Chicago Jewish Christian Conference', *Our Day*, 7 (1890), pp. 266-271; 'Jews and Gentiles', *Daily Inter Ocean*, November 25, 26, 1890.

27 J.M. Coldwell, 'Jews and Gentiles', *Daily Inter Ocean*, November 25, 1890.

28 מגון, הוועידה היהודית-נוצרית (לעיל, הערה 26), עמ' 271.

29 שם.

30 ראה תחילת המאמר לעיל. העובדה שבלקסטון ראה את העצומה כנובעת מהכנס הנוצרי-היהודי, ברורה מתוך הדברים שכתב בלקסטון בסופה של העצומה וכן ממכתבו לנשיא ארצות-הברית הריסון ולמזכיר המדינה בליין מה-5 במארס 1891. העתק נמצא ב-BPP/AMF.

לשון העצומה, הידועה כ'תזכיר בלקסטון' (The Blackstone Memorial):

מה יש לעשות למען יהודי רוסיה? אין זה מן התבונה וגם אין בכך תועלת לנסות ולהכתיב לרוסיה דבר הנוגע לענייניה הפנימיים. מאות שנים חיו היהודים כזרים בתחומיה, והיא [רוסיה] מאמינה באמונה שלמה כי הם נטל על מקורותיה ומכשול לרווחת אוכלוסיית האיכרים שלה, ולא תרשה להם להישאר. היא נחושה בדעתה כי עליהם לצאת מתחומה. לכן, כמו הספרדים של ספרד, חייבים אשכנזים אלו להגר. אך להיכן ילכו 2,000,000 בני-אדם עניים אלה? אירופה צפופה ואין בה מקום לאוכלוסיית איכרים נוספת. האם יבואו לאמריקה? תהיה זו הוצאה עצומה, וזה יארך שנים. מדוע לא תינתן להם בחזרה ארץ-ישראל? זהו ביתם על-פי הדרך שבה הפיץ אלוהים את האומות, קניין שאין לשלול מהם, משם הוגלו בכוח הזרוע. כאשר עיבדו אותה, היתה זו ארץ פורייה להפליא, שקיימה מיליונים של בני-ישראל, אשר בחריצות חרשו את עמקיה וגבעותיה. הם היו חקלאים ויצרנים וכן אומה בעלת חשיבות מסחרית רבה. מרכז של תרבות ודת. מדוע המעצמות, אשר במסגרת חוזה ברלין ב-1878 נתנו את בולגריה לבולגרים ואת סרביה לסרבים, לא יתנו עכשיו את ארץ-ישראל בחזרה ליהודים? השטחים הללו, וכן רומניה, מונטנגרו ויוון, נלקחו מהתורכים וניתנו לבעליהם המקוריים. האם אין ארץ-ישראל שייכת באותה מידה של צדק ליהודים? יש אומרים כי הגשמים מתרכים [בארץ-ישראל] וכי יש עדויות רבות לכך שהארץ חוזרת להיות פורייה כבעבר. אם יהיה להם שלטון אוטונומי, יתגייסו יהודי העולם להעביר וליישב את אחיהם הסובלים בארצם עתיקת היום. יותר מאלף ושבע מאות שנים חיכו היהודים בסבלנות להזדמנות פז כזו. הם לא היו לחקלאים בשום מקום אחר, מפני שהאמינו כי אין הם אלא גרים באומות השונות ועוד ישוּבו לארץ-ישראל ועיבדו את אדמתם. תהינה אשר תהינה הזכויות שקנתה לה תורכיה מכוח חוקה, ניתן בקלות לפצות עליהן, אולי באמצעות היהודים שיקחו על עצמם לשלם חלק מהחוב הלאומי [של תורכיה].

אנו מאמינים כי זהו הזמן המתאים לכל האומות, וכמיוחד לאומות הנוצריות של אירופה, לגלות טוב-לב לישראל. מיליון גולים מעוררי רחמים בסבלם הנורא, פונים לאהדה, לצדק ולאנושיות שלנו. הבה ונשיב להם עכשיו את הארץ שממנה הגלום באכזריות אבותינו הרומאים. למען מטרה זו אנו פונים במלוא הכבוד אל הוד מעלתו בנג'מין הריסון נשיא ארצות-הברית, ואל ג'יימס בליין הנכבד, מזכיר המדינה, כי יעשו שימוש בסמכותם ובהשפעתם על הממשלות של הוד מלכותם הקיסרית:

אלכסנדר III, צאר רוסיה;

ויקטוריה, מלכת בריטניה הגדולה וקיסרית הודו;

וילהלם II, קיסר גרמניה;

פרנץ-יוזף, קיסר אוסטריה-הונגריה;

עבדול חמיד II, שולטן תורכיה;

הוד מלכותו אומברטו, מלך איטליה;

הוד מלכותה מאריה-כריסטינה, המלכה העוצרת של ספרד;

ממשלת הרפובליקה של צרפת, והממשלות של בלגיה, הולנד, דנמרק, שוודיה,

פורטוגל, רומניה, סרביה, בולגריה ויוון, כדי להבטיח שבמועד מוקדם תכונס ועידה בינלאומית לדרון במצב היהודים ובתביעתם לארץ-ישראל כביתם עתיק היומין, וכדי לקדם בכל הדרכים הצודקות והראויות האחרות את שיקום מצבם העגום.

בלקסטון אישית החתים על העצומה אנשים במספר ערים בארצות-הברית: שיקגו, ניו-יורק, בוסטון, בולטימור, וושינגטון ופילדלפיה. לו היה מחליט לנסות ולהחתים אנשים על העצומה בערים אחרות בארצות-הברית, יכול היה להגיע ליותר מ-413 החתימות שהשיג, אך כפי שכבר צוין, רשימת האישים שחתמו על העצומה מרשימה ביותר.³¹

בעקבות יוזמתו לעצומה זו, יצר בלקסטון קשרים עם פעילים ציונים באמריקה. אחד מהם היה אדם רוזנברג, עורך-דין מניו-יורק שהיה נשיא אגודת 'חובבי-ציון' ואחר כך נשיא אגודת 'שבי-ציון' בניו-יורק. ארגונים ציוניים קדם-הרצליאניים אלה, שמספר החברים בהם לא עלה על כמה תריסרים, תמכו בהתיישבות היהודית בארץ-ישראל.³² רוזנברג ראה בבלקסטון ידיד ותומך בהתיישבות היהודית בארץ-ישראל וביקש את סיועו בכך. פעם ביקש ממנו רוזנברג לפנות למזכיר המדינה, גרשם (Walter Gresham) כדי שיפעל למען האינטרסים של 'שבי-ציון' ויסייע לרשום אדמות שהאגודה הציונית בניו-יורק רכשה על שמה בגולן.³³ ציוני אחר שעזר לו בלקסטון קשר חם היה ברנרד פלזנטל, הרב הרפורמי של קהילת ציון בשיקגו. פלזנטל, כרוזנברג, ראה את העצומה כמקדמת את העניין הציוני, אך ניתק את קשריו עם בלקסטון כאשר נודעה לו מעורבותו במיסיון בקרב היהודים. יש לציין כי אף שהאווירה בתנועת היהדות הרפורמית בארצות-הברית באותה תקופה לא היתה אוהדת לציונות, היו רבנים רפורמים שחתמו על העצומה, ובהם דמויות מרכזיות במחנה זה.

בתזכירו נזהר בלקסטון מאוד מלמתוח ביקורת ישירה על המדינה הרוסית. כאשר הציג את התזכיר בפני הנשיא הריסון, הסביר את דבריו כך: 'בהאמינו כי מחאות נגד רוסיה רק תרענה את מצב העניינים... תזכיר זה... אינו יוצא נגד רוסיה, אלא מבקש בדרכי שלום לתת ליהודים שליטה על ביתם בארץ-ישראל'.³⁴

נראה כי בלקסטון מצא במצבה העגום של יהדות רוסיה הזדמנות לקדם את רעיון השבת ארץ-ישראל ליהודים. הוא דאג אמנם דאגה כנה לגורל היהודים בעולם, אך המניע הראשון והעיקרי שלו בהגשת התזכיר היו תקוותיו המשיחיות. מצב היהודים ברוסיה הדאיג את הציבור האמריקני, וארצות-הברית התערבה פעמים מספר לטובת היהודים בארץ זו, אשר נרדפו בשל יהדותם.³⁵ ב-20

31 ראה רשימת החותמים לעיל, הערה 2.

32 על אדם רוזנברג, חובבי-ציון ושבי-ציון באמריקה, ראה: I. Klausner, 'Adam Rosenberg: One of the Earliest American Zionists', *Herzl Year Book*, I (1958), pp. 232-287; M. Feinstein, *American Zionism, 1884-1904*, New York 1965, pp. 26-55, 80-93; M.I. Urofsky, *American Zionism from Herzl to the Holocaust*, Garden City, New York 1975, pp. 83-84, 86

33 ראה מכתבו של רוזנברג אל בלקסטון מה-10 במאי 1893 ב-BPP/AMF. על פרשת רישום אדמות הגולן ראה: פיינשטיין, שם, עמ' 90.

34 *The Northwestern Christian Advocate*, April 8, 1891; פיינשטיין, שם, עמ' 61.

35 C. Adler & A.M. Margalith, *With Firmness in the Right: American Diplomatic Action Affecting Jews, 1840-1945*, New York 1946, pp. 217-221

The Land

The People.

"A land that I had espied for them, flowing with milk and honey, which is the glory of all lands." *Exod. 20:6.*

"A land which the Lord thy God curseth for: the eyes of the Lord thy God are always upon it, from the beginning of the year even unto the end of the year." *Deut. 11:12.*

"And the desolate land shall be tillod, whereas it lay desolate in the sight of all that passed by. And they shall say, This land that was desolate is become like the garden of Eden; and the waste and desolate and ruined cities are become fenced, and are inhabited. . . . I the Lord have spoken it, and I will do it." *Ezek. 37:31-36.*

"Hear the word of the Lord, O ye nations and declare it in the isles afar off, and say, Ho that scattered Israel will gather him, and keep him, as a shepherd doth his flock." *Jer. 31:10.*

"Ye that are the Lord's conspirators, keep not silence, and give him no silence till he establish, and till he make Jerusalem a praise in the earth." *Isa. 42:6, 7. N. Y.*

"Lo, the people shall dwell alone, and shall not be reckoned among the nations." *Num. 23:9.*

"And it shall come to pass, that like as I have watched over them, to pluck up, and to break down, and to throw down, and to destroy, and to afflict; so will I watch over them, to build, and to plant, saith the Lord." *Jer. 31:28.*

"And I will plant them upon their land, and they shall no more be pulled up out of their land which I have given them, saith the Lord thy God." *Amos 9:15.*

"As one whom his mother comforteth, so will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem." *Isa. 66:13.*

WM. E. BLACKSTONE,
322 LAKE ST.

Oak Park, Cook Co., Ill., Dec. 3rd 1892.

To His Excellency
Benjamin Harrison
President of the United States
Washington D.C. . . .

Dear Sir.

Your favor of June 12th 1891 was received in due course of mail, but since then, I have heard nothing, concerning the possibility of our government, interceding for an international conference in behalf of the Jews.

Will you kindly allow me to enquire, whether your Excellency has found it consistent to sound the European governments on this question, & if so, with what result? One can hardly contemplate the probable suffering of Jewish emigrants, during the coming years, without the conviction, that something ought to be done to give permanent relief.

Most respectfully yours.

Wm. E. Blackstone

באוגוסט 1890 אף העביר בית הנבחרים של ארצות-הברית החלטה המבקשת מהנשיא למסור לבית הנבחרים כל מידע בקשר לרדיפות היהודים ברוסיה.³⁶

בלקסטון ליווה את קריאתו ההומניטרית לפתור את בעיית יהודי רוסיה באמצעות השבת ארץ-ישראל ליהודים בנימוקים מדיניים, חוקיים וכלכליים. במישור המדיני והחוקי ציין בלקסטון תקדימים במדינות הלאומיות החדשות שנוצרו באירופה במאה הי"ט באמצעות הסכמה בינלאומית. אם יכול היה קונגרס ברלין (1878) להחליט על הקמת מדינה בולגרית בשטח שהיה טריטוריה תורכית, הרי ניתן לעשות כן בקשר למדינה יהודית בארץ-ישראל. אשר לצד הכלכלי, טען בלקסטון, כי יהדות העולם תוכל לעזור במימון יישובם של 'אחיהם הסובלים בארצם עתיקת היומין' וגם לפצות את תורכיה בעד 'הזכויות שצברה מכוח חזקה' בארץ-ישראל. בלקסטון אמנם נימק את תכניתו להחזרת ארץ-ישראל ליהודים בסיבות הומניטריות, מדיניות, חוקיות וכלכליות, ולא הזכיר בעצומה כלל את התקווה המשיחית, אך למרות זאת כלל בה הנמקה דתית: התביעה היהודית לארץ-ישראל מבוססת על 'הדרך שבה הפיץ אלוהים את האומות'. בלקסטון ראה זאת כחובתן של 'האומות הנוצריות של אירופה גלות טוב-לב לישראל'. האספקט הנוצרי-תנ"כי של העצומה, אשר נתמכה מצד אמריקנים בעלי עמדה כה רבים, משקף את השפעתו העמוקה של התנ"ך על אמריקה הפרוטסטנטית.³⁷

רוב החותמים על העצומה לא היו דיספנסיישנליסטים; הם נענו לקריאתו ההומניטרית של בלקסטון לפתור את בעיית יהודי רוסיה: 'מיליון גולים, מעוררי רחמים בסבלם הנורא... פונים לאהדה, לצדק ולאנושיות שלנו', כתב בתזכירו. אין לקבל את טענתו של פיטר גרוס, כי המניע העיקרי לחתימה על העצומה היה 'הצורך לעשות דבר שימנע את בואם של מהגרים, שיהפכו את החיים באמריקה לבלתי נסבלים'.³⁸ כפי שמוכיח גרוס עצמו בספרו, אנטישמיות כמעט מעולם לא הביאה אמריקנים לתמיכה בשיבת ציון. אשר ליהודים יוצאי גרמניה שהיו מושרשים באמריקה, אלה מתוכם שהתנגדו לרעיון ההתיישבות היהודית בארץ-ישראל, יצאו נגד העצומה וכל מה שייצגה.

הצעתו של בלקסטון התפרסמה חמש שנים לפני שבנימין זאב הרצל, אבי הציונות המדינית, פירסם את ספרו 'מדינת היהודים' ושש שנים לפני שכנס את הקונגרס הציוני הראשון בבאזל. קיים דמיון רב בין הצעותיהם של בלקסטון והרצל להקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל. שני האישים פירסמו בפומבי ובחגיגות תכנית להעביר מיליוני יהודים לארץ-ישראל ולהקים בה מדינה יהודית. שניהם האמינו כי צעדים אלו חייבים להיעשות באמצעות הסכמה בינלאומית. כן האמינו כי ניתן לשכנע את תורכיה לוותר על ארץ-ישראל תמורת פיצוי כספי שיתנו יהודי העולם ושיאפשר לה להחזיר את חובותיה. תכניות שני האישים היו מבוססות על מידה רבה של אופטימיות. שניהם סברו שהמעצמות הגדולות תתמוכנה בתכנית שכזאת, שתורכיה תסכים לה, ומעל לכול,

36 שם, עמ' 217.

37 על מקומו של התנ"ך במסורת הפרוטסטנטית האמריקנית והשפעתו על עיצוב יחסה של אמריקה הפרוטסטנטית אל היהודים, ארץ-ישראל ורעיון שיבת היהודים לארצם, ראה לדוגמה: R.T. Handy, 'Zion in American Christian Movements', M. Davis (ed.), *Israel: Its Role in Civilization*, New York 1956, pp. 284-297; idem, 'The Holy Land in American Spiritual History', *With Eyes Toward Zion*, New York 1977, pp. 3-33; P. Grose, *Israel in the Mind of America*, New York 1983

38 גרוס, שם, עמ' 36.

שהיהודים יעלו כולם כאיש אחד לארץ-ישראל, אם אכן תיבנה שם מדינה לאומית יהודית. ניתן לתאר את האמונה הדיספנסישנליסטית כמנוגדת ל'רעיון הקידמה', אשר רווח באותה עת, אך ניתן גם למצוא בתכניתו האופטימית של בלקסטון השפעה עמוקה של החשיבה הליברלית של תקופתו. בהצעותיהם של בלקסטון והרצל ניתן למצוא את ההנחה הבסיסית שבעיות – אפילו תהיינה גדולות ומסובכות – ניתנות לפתרון בדרך הגיונית ובאמצעות פעולות שכנוע, וכי תכניות, גרנדיוזיות ככל שתהיינה, ניתנות להגשמה.

בלקסטון, כהרצל אחריו, הקדיש בתכניותיו שימת-לב מועטה ביותר לכך שהיו תושבים לא יהודים בארץ-ישראל. הוא ביקר בארץ-ישראל וראה בה ארץ נטושה ושוממה, 'ארץ בלי עם'.³⁹ הוא לא חשב שהאוכלוסייה הערבית הדלילה שחייתה אז בארץ תהיה מכשול לשיבת היהודים.⁴⁰ עם זאת, ישנם הברלים חשובים בין תכנית בלקסטון לתכנית הרצל. מטרתו של הרצל היתה בטחוננו של העם היהודי ורווחתו, ואילו מטרתו של בלקסטון, ליתר דיוק – תקוותו – היתה שובו של ישו ויסוד ממלכת אלף השנים. ההתיישבות בארץ-ישראל והקמת מדינה לאומית יהודית לא נועדו, לפי בלקסטון, להבטיח את חיי היהודים. כפי שצוין, נכונו ליהודים שנים של סבל רב על-פי תכניתו הדיספנסישנליסטית, 'בעת צרה ליעקב'. תכניתו של הרצל היתה תכנית של יהודי הדואג לגורל אחיו, ואילו תכניתו של בלקסטון עסקה בבעיית חוסר הביטחון של היהודים באזורים מסוימים בעולם מזווית שהיתה בחלקה הגדול זרה לצורכיהם הפנימיים של היהודים. גורלם לא היה המטרה, אלא האמצעי בתכנית אסכטולוגית, שבה היו אמורים למלא תפקיד מרכזי. אף שהצעותיו של בלקסטון קדמו בכמה שנים להצעות הרצל, נראה שלא היתה לו כל השפעה ישירה על הרצל.⁴¹ תזכירו של בלקסטון עורר תגובות רבות באמריקה, אך כמעט לא נודע באירופה.

התגובות לתזכיר בלקסטון

העצומה של בלקסטון עוררה תגובות טוערות בקהילה היהודית האמריקנית, והן באו לביטוי בוויכוח חסר תקדים מעל דפי העיתונים היהודיים השונים.⁴² כמה בטאוניס יהודיים, כגון *American Israelite*, כתב-העת הרפורמי החשוב ביותר בארצות-הברית באותה תקופה, דחו את התכנית מכול וכול. עורכי כתב-העת חששו שהקמת מדינה יהודית תגרום לכך, שארצות שבהן היהודים 'מתחרים בהצלחה על מעמדם והגיעו בהן להישגים, יבקשו לגרש את תושביהן היהודים לארץ-ישראל'.⁴³ לעומת זאת קידמו בטאוני הציונות האמריקנית בכרכה את יוזמותיו של בלקסטון. וולף שור (1844-1910), עורך 'הפסגה', כתב-העת העברי היחיד אז בארצות-הברית, תמך בחום בתזכיר. מניעיו המשיחיים-נוצריים של בלקסטון הובאו לידיעתו, אך שור כתב בלשונו העברית:

39 ראה לעיל.

40 בלקסטון התייחס לאוכלוסייה הלא יהודית של ארץ-ישראל במאמר שפרסם באוקטובר 1891 ב-*Our Day* ובו טען דברים אלה.

41 בלקסטון שלח ספר תנ"ך להרצל, אך היה זה אחרי שהרצל כינס את הקונגרס הציוני הראשון בבאזל ב-1897.

42 על התגובה לעצומה של בלקסטון בציבור האמריקני ובמיוחד בציבור היהודי האמריקני ראה: Anita Libman-Lebeson, 'Zionism Comes to Chicago', S. Meyer (ed.), *Early History of Zionism in America*, New York 1958, pp. 167-168; פיינשטיין (לעיל, הערה 32), עמ' 56-79.

43 שם, עמ' 73.

אבל גם אחר כי נדע אשר מטרה דתית להם, מטרה השונה ממטרותנו כרחוק מזרח ממערב, בכל זאת הננו תופשים את ידם אשר הושיטו לנו מהדבר הגדול הזה, כי הלא הם אינם חפצים להביאנו תחת כנפי הדת הנוצרית בימינו אלה, ולזכות אותנו בחיי עולם הבא בעגלא ובזמן קרוב, כי אם אחרי שנשוב אל הנחלה והמנוחה ונשב תחת התאנה ותחת הגפן ואחר מלחמת גוג ומגוג. אם כן, יעשו הנוצרים כל מה שביכולתם לעשות לטובתנו בעניין היישוב, דבר אמונתם יהיה מונח עד שיבוא אליהו, ונראה אם יקום החלום אשר חלמו, אם לא.⁴⁴

תגובתו של שור היתה מבוססת על ההנחה שהתקוות המשיחיות של בלקסטון וחבריו לא תתגשמה לעולם. גישתו של שור שיקפה את היחס ששלט בקרב הציונים כלפי התמיכה הדיספנסיישנליסטית בעניין הציוני. שור לא היה מודע לכל פרטי התכנית האסכטולוגית הדיספנסיישנליסטית, שכללה את הציפייה ל'עת צרה ליעקב'. שור לא היה מודע גם לכך שאכן כוונתם של הדיספנסיישנליסטים היתה להביא יהודים אל 'תחת כנפי הנצרות' בזמן הזה, וכי התקוות המשיחיות הנוצריות סיפקו השראה לא רק לתמיכה בציונות כי אם גם לפעילות מיסיונרית נמרצת בקרב היהודים.

ארצות-הברית נקטה כמה צעדים בקשר לעצומה שיוזם בלקסטון. השגריר האמריקני בקושטא נשאל לדעתו בעניין, ותשובתו היתה כי הממשלה התורכית לא תוותר בדרכי שלום על טריטוריה שלה.⁴⁵ הקונסול האמריקני בירושלים, סלה מריל (Selah Merrill), כומר פרסביטריאני וחוקר הארץ אשר התנגד לרעיון שיבת ציון, כתב למשרד החוץ כי 'תורכיה לא נוהגת לוותר על פרובינציות שלמות, רק מפני שהיא מתבקשת לעשות כן...'⁴⁶

ב-6 באפריל 1891 נפגש השגריר האמריקני ברוסיה, סמית (Charles Smith), עם שר החוץ הרוסי, דה-ג'ירס (Nicolai de Giers), ודן עמו באפשרות לקיים ועידה בינלאומית, אשר 'תדון במצבם של היהודים ובשאלה של החזרת ארץ-ישראל לידי אותו עם כמקלט וכבית לאותם מבני גזעם אשר יבחרו ללכת שמה מארצות אחרות'. דה-ג'ירס השיב, כי אם ארצות-הברית תציע קיום ועידה כזאת, רוסיה תשתף פעולה.⁴⁷ אולם ארצות-הברית לא נקטה צעדים לנסות ולכנס ועידה כזאת, ואין כל עדות לכך שאי-פעם אכן התכוונה ברצינות לעשות זאת. בנאומו השנתי השלישי לקונגרס, ב-9 בדצמבר 1891, דיבר הנשיא הריסון באריכות על גורל יהדות רוסיה.⁴⁸ הוא לא התייחס כלל לתזכיר בלקסטון או לרעיון של החזרת ארץ-ישראל לידי היהודים וגם לא הציע כל

44 הפסגה, 3 (8 במאי, 1891), 1.

45 F.E. Manuel, *The Realities of American-Palestine Relations*, Washington, D.C. 1949, p. 71

46 שם; שם; גרוס (לעיל, הערה 37), עמ' 40-41. על סלה מריל ויחסו להתיישבות יהודית בארץ-ישראל ראה: ר'

ברטור, 'פרשיות נבחרות ביחסי הקונסוליה האמריקנית בירושלים עם הקהילה היהודית במאה ה-19,

1906-1856, קתדרה, 5 (תשרי תשל"ח), עמ' 127-128, 131-132; מנואל, שם, עמ' 68-75; Ruth Kark,

'Annual Reports of the United States Consuls in the Holy Land as a Source for the Study of 19th-Century Eretz Israel', M. Davis (ed.), *With Eyes Toward Zion*, II, New York 1986, pp. 147-148

סלה מריל היה קונסול ארצות-הברית בירושלים בשנים: 1885-1882, 1894-1891, 1907-1898.

47 *Dispatches, Russia*, 42, no. 87, The National Archives, Washington, D.C. מצוטט על-ידי אדלר

ומרגלית (לעיל, הערה 35), עמ' 225.

48 ראה: J.D. Richardson, *A Compilation of the Messages and Papers of the Presidents*, IX,

Washington 1892, p. 188

יעקב אריאל

יוזמה אמריקנית ביחס ליהודי רוסיה. כל דאגתו היתה שארצות-הברית לא תוצף בהמוני פליטים מרוסיה.⁴⁹

ניתן לסכם ולומר כי ניסיונו של בלקסטון נכשל. העצומה שיזם היתה אמנם מסמך מרשים, אך לא היתה לה כל חשיבות מעשית. הוא לא השפיע השפעה של ממש על המדיניות האמריקנית, ודבר לא יצא מתכניתו הגרנדיוזית.

אחרית-דבר

בלקסטון לא ויתר על תקוותו, כי ארצות-הברית תפעל למען הקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל, והמשיך לקדם את תכניתו. בשנים 1916-1917 הגיעו ניסיונותיו לשיא שני, כאשר יזם עצומה לנשיא וודרו וילסון, ובה דרש לנקוט בצעדים אשר יביאו להקמת בית לאומי יהודי בארץ-ישראל. בנוסף לעצומה השיג בלקסטון את תמיכתן של כנסיות פרוטסטנטיות מרכזיות בתכניתו להקים בית לאומי יהודי בארץ-ישראל. פעילותו ב-1916-1917 היתה משולבת בפעילות ההנהגה הציונית באמריקה, אשר שכנעה את הנשיא וילסון לתמוך בעניין הציוני ולהסכים לפירסום הצהרת בלפור. עד סוף חייו המשיך בלקסטון בפעילותו כאוונגליסט וכמיסיונר בקרב היהודים. הוא מת ב-1934 בגיל 94. יוזמותיו של בלקסטון למען העניין הציוני נידונו במידה רבה לשכחה. היסטוריונים של התנועה הציונית, למשל, אף לא היו מודעים בדרך כלל לניסיונותיו ולתרומתו. בשנת 1966 התעורר לזמן קצר עניין בבלקסטון. לכבוד יום העצמאות ה-18 של ישראל ויובל ה-75 לעצומת בלקסטון אירגנה אגודת הידידות אמריקה-ישראל (American-Israel Society) אזכרות לבלקסטון. אז גם ניטעו עצים לזכרו, באמצעות הקרן הקיימת לישראל, בהרי ירושלים.

⁴⁹ '... the sudden transfer of such a multitude under conditions that tend to strip them of their small accumulations is neither good for them nor for us', *ibid.*